

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC**

MAI THỊ THANH LAN

ĐẶC ĐIỂM THƠ PHẠM NGỌC CẢNH

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2017

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

MAI THỊ THANH LAN

ĐẶC ĐIỂM THƠ PHẠM NGỌC CẢNH

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã ngành: 60.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. LƯU KHÁNH THƠ

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi dưới sự hướng dẫn khoa học của PGS.TS. Lưu Khánh Thơ. Các nội dung nghiên cứu, kết quả nghiên cứu trong công trình này là trung thực và chưa công bố dưới bất kì hình thức nào.

Tác giả luận văn

Mai Thị Thanh Lan

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin chân thành bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới người hướng dẫn khoa học - PGS.TS. Lưu Khánh Thơ - người thầy đã nhiệt tình, tận tâm hướng dẫn tôi hoàn thành luận văn thạc sỹ. Đồng cảm ơn các thầy giáo, cô giáo trong khoa Văn học, phòng Đào tạo - Bộ phận Sau đại học - trường Đại học Khoa học - Đại học Thái Nguyên, các thầy cô giáo thuộc Viện Văn học đã giảng dạy và tạo điều kiện giúp đỡ.

Xin chân thành cảm ơn những người thân, bạn bè, đồng nghiệp đã khích lệ, giúp đỡ, động viên tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2017

Tác giả luận văn

Mai Thị Thanh Lan

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	1
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	v
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Đối tượng và mục tiêu nghiên cứu	5
4. Nhiệm vụ và phương pháp nghiên cứu	5
5. Phạm vi nghiên cứu	6
6. Đóng góp của luận văn	6
7. Cấu trúc của luận văn	6
Chương 1. THẾ HỆ NHÀ THƠ CHỐNG MỸ VÀ HÀNH TRÌNH SÁNG TÁC CỦA NHÀ THƠ PHẠM NGỌC CẢNH	7
1.1. Thế hệ nhà thơ chống Mỹ	7
1.1.1. Khái quát thơ kháng chiến chống Mỹ cứu nước	7
1.1.2. Thế hệ nhà thơ chống Mỹ	10
1.2. Sự nghiệp sáng tác thơ của Phạm Ngọc Cảnh	12
1.2.1. Tiểu sử nhà thơ	12
1.2.2. Sự nghiệp sáng tác thơ	14
Chương 2. CẢM HỨNG CHỦ ĐẠO VÀ CÁI TÔI TRỮ TÌNH TRONG THƠ PHẠM NGỌC CẢNH	25
2.1. Cảm hứng chủ đạo trong thơ Phạm Ngọc Cảnh	25
2.1.1. Cảm hứng về đất nước, quê hương	26
2.1.2. Cảm hứng về chiến tranh	33
2.1.3. Cảm hứng thế sự, đời tư	40
2.2. Cái tôi trữ tình trong thơ Phạm Ngọc Cảnh	50
2.2.1. Cái tôi người lính	50
2.2.2. Cái tôi tình yêu	63

Chương 3. ĐẶC ĐIỂM NGHỆ THUẬT TRONG THƠ PHẠM NGỌC CẢNH...	72
3.1. Thể thơ	72
3.1.1 Thơ tự do	72
3.1.2. Thơ lục bát.....	75
3.1.3. Thơ văn xuôi.....	78
3.2. Giọng điệu thơ	80
3.2.1. Giọng tâm tình sâu lắng.....	81
3.2.2. Giọng thơ xót xa, ngậm ngùi	84
3.2.3. Giọng suy tư, triết lý.....	86
3.3. Ngôn ngữ thơ	88
3.3.1. Ngôn ngữ giản dị, gần gũi với đời thường	89
3.3.2. Ngôn ngữ mang màu sắc tượng trưng	91
KẾT LUẬN	97

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Nxb: Nhà xuất bản

Cách chú thích tài liệu trích dẫn: số thứ tự tài liệu đứng trước, số trang đứng sau: Ví dụ [10, tr.15] nghĩa là số thứ tự của tài liệu trong mục Tài liệu tham khảo là 10, nhận định trích dẫn nằm ở trang 15 của tài liệu này.

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Công cuộc kháng chiến chống Mỹ trường kì của dân tộc là nguồn cảm hứng, là đề tài vô tận trong văn chương, đặc biệt là trong thơ ca. Sự phát triển mạnh mẽ của thơ ca thời kì này, trước hết là sự đóng góp đông đảo của đội ngũ các nhà thơ. Trong số đó phải kể tới những cây bút tiêu biểu như: Tố Hữu, Chế Lan Viên, Chính Hữu, Nguyễn Đình Thi, Xuân Quỳnh, Bằng Việt... Những vần thơ ca của họ đã phản ánh khá rõ nét và sâu sắc hiện thực của cuộc chiến tranh. Đồng thời còn là những lời ca bất hủ về tình yêu Tổ quốc, nhân dân và chủ nghĩa anh hùng cách mạng. Qua những lời thơ ca này, người đọc nhận thức sức mạnh vô tận, phẩm chất kiên trung tuyệt vời và sự hy sinh lớn lao của con người Việt Nam trong kháng chiến. Đây cũng là động lực lớn tác động đến tình yêu quê hương, đất nước, niềm tự hào về Tổ quốc anh dũng, kiên cường của nhân dân Việt Nam.

Là một trong số những nhà thơ thuộc lớp đầu của thế hệ thơ chống Mỹ, Phạm Ngọc Cảnh đã có nhiều đóng góp với văn học giai đoạn này. Ông yêu thơ và đến với thơ như một cái duyên ngầm nhưng rất sung sức, đầy tâm huyết mà tài hoa. Cho đến nay, Phạm Ngọc Cảnh đã in hàng chục tập thơ. Tiêu biểu là các tập như: Gió vào trận bão (in chung với Ngô Văn Phú, Hoài Anh - 1967); Đêm Quảng Trị (bút danh Vũ Ngân Chi - 1972); Ngọn lửa dòng sông (1976); Lối vào phía bắc (1982); Trăng sau rằm (1985); Nhật lá (1995)... Chính vì vậy mà năm 2007, nhà thơ Phạm Ngọc Cảnh đã được tặng giải thưởng nhà nước về văn học nghệ thuật. Một cây bút có tài, có tâm, một sự đóng góp không nhỏ đối với nền văn học nước nhà như nhà thơ Phạm Ngọc Cảnh cần phải được nghiên cứu, tìm hiểu trên một diện rộng, bao gồm cả nội dung và hình thức nghệ thuật. Chính vì vậy mà chúng tôi chọn đề tài: "***Đặc điểm thơ Phạm Ngọc Cảnh***" để nghiên cứu, tìm hiểu, khẳng định vị trí, đóng góp của Phạm Ngọc Cảnh với thơ ca Việt Nam hiện đại nói chung và thế hệ những nhà thơ chống Mỹ nói riêng trong tiến trình văn học Việt Nam hiện đại.

2. Lịch sử vấn đề

Thông qua lịch trình nghiên cứu về thơ Phạm Ngọc Cảnh, chúng tôi nhận thấy đã có nhiều bài viết về nhà thơ Phạm Ngọc Cảnh. Tuy nhiên, sự xuất hiện của những công trình nghiên cứu lớn về ông chưa có mà tất cả những bài viết về Phạm Ngọc Cảnh, mới dừng lại ở việc giới thiệu khái quát về cuộc đời, về thơ Phạm Ngọc Cảnh. Những bài viết đó được in, đăng riêng lẻ trong một số sách, bài báo, tạp chí.

Phạm Ngọc Cảnh được biết đến bởi trước khi với danh nghĩa là một nhà thơ thì ông là một diễn viên đầy tài năng của đoàn kịch Quân đội. Tuy nhiên trong lời Tự bạch (bài viết về Nhà thơ Phạm Ngọc Cảnh, đăng trên báo văn hóa Nghệ An ngày 21 tháng 10/2014) ông đã từng bộc lộ *“Nhưng phía sau các vai diễn là lớp son phấn, là sự hóa thân kì diệu... tôi vẫn là tôi. Vẫn muốn có tiếng nói riêng của mình. Một thứ tiếng nói có thể đối thoại tiếp với một người. Không cần hai cánh màn khép mở. Không cần cái khung kịch bản văn học, kịch bản đạo diễn. Không đợi lên đèn.”*; *“ Rời bầu trời thơ ca mênh mông, cánh rùng thơ ca thăm thẳm, cuộc tìm kiếm thơ ca đầy quyến rũ và không bị trói buộc ấy là của tôi”*.

Nhà văn Đỗ Minh Tuấn trong bài Nhà thơ Phạm Ngọc Cảnh đăng báo văn hóa Nghệ An tháng 10/2014 nhận định: *“Phạm Ngọc Cảnh là một trong những người đầu tiên trong lớp nhà thơ, nhà văn chống Mỹ trần trở, tìm tòi về đổi mới, về thi pháp. Thơ anh, một thời cũng bị một số người coi là cầu kì, khó hiểu nhưng được nhiều bạn trẻ yêu thích, trân trọng”* [59].

Trong sách Nghệ Tĩnh - gương mặt nhà văn hiện đại, Nxb Văn hóa, 1990 có bài viết Nhà thơ Phạm Ngọc Cảnh của Lưu Khánh Thơ, trong đó có nhận xét: *“Đọc thơ Phạm Ngọc Cảnh, dễ nhận thấy anh là người chịu khó tìm tòi, luôn cố gắng đổi mới giọng điệu, dẫu rằng sự tìm kiếm đó không phải lúc nào cũng đạt hiệu quả. Cùng với thời gian, ngòi bút Phạm Ngọc Cảnh ngày càng nhuần nhị, đa dạng và rõ nét hơn. Tuy mức độ “vào” người đọc ở từng bài, từng tập có khác nhau, nhưng nói chung thơ Phạm Ngọc Cảnh có ý để nhớ, có tình để cảm và rõ hơn là công sức mồ hôi của lao động nghệ thuật. Thơ anh đã mở ra nhiều hướng của đời sống”* [54, tr.276].

Nhà văn Nguyễn Ngọc Phú (Tổng biên tập Tạp chí Hồng Lĩnh - Hội văn học Nghệ thuật Hà Tĩnh) trong bài viết Nhớ nhà thơ Phạm Ngọc Cảnh đăng trên báo Gia đình và Xã hội tháng 10/2014 từng bày tỏ: *“Đọc thơ ông, tôi cứ hình dung nhịp điệu sân khấu ủa vào, hình dung ông đang đọc thơ với cái lắc lư, gập ghềnh vó ngựa, với phong thái hào sảng thi sĩ và cũng không ít những quặn thắt nén lòng của một Phạm Ngọc Cảnh tài hoa nhưng đường đời lận đận”*[42].

Phan Thế Cải trong bài viết: Phạm Ngọc Cảnh - một nhà thơ, một trái tim người lính - báo Hà Tĩnh tháng 10/2014 có những suy tư: *“Thơ Phạm Ngọc Cảnh chan chứa tình người, nhưng cũng đầy chất trí tuệ (tuy có đôi bài mang chút cầu kỳ lạm dụng phương ngôn về vật lý hay toán học). Dấu viết về quê hương, đất nước hoặc ca ngợi lãnh tụ, đối Phạm Ngọc Cảnh bao giờ cũng khám phá cho mình một tứ thơ độc đáo”* [7].

Nhà phê bình Ngô Vĩnh Bình có bài viết Nhớ và tiễn biệt anh Phạm Ngọc Cảnh đăng trên báo: Người bạn đường, Hội văn học nghệ thuật Việt Nam tại Liên Bang Nga (tháng 10/2014) cho rằng: *“Cả đời Phạm Ngọc Cảnh đã sống cùng thơ, trần trở cùng thơ; và thơ đã không phụ anh. Anh có nhiều bài thơ câu thơ sống được cùng năm tháng, trong số ấy có bài được những người yêu thơ chép vào sổ tay, đưa vào các tuyển thơ hay, in trong sách giáo khoa, đưa các diễn đàn văn chương luận bàn như các bài Sư đoàn, Trăng lên, Đêm Quảng Trị (bút danh Vũ Ngân Chi), Lý ngựa ô giữa hai vùng đất...”* [5].

Trần Hoàng Thiên Kim trong bài viết: Nhà thơ Phạm Ngọc Cảnh: Khi nước mắt dâng vào huyết mộ đăng trên báo An Ninh tháng 11/2014 khẳng định: *“Trong ký ức của nhiều người, nhà thơ Phạm Ngọc Cảnh là một cây bút say mê tận tụy và chuyên tâm đi đến tận cùng với thơ. Ông đã có một thời huy hoàng và cháy tận cùng cho thi ca, tâm hồn ông đậm chất lính, mạnh mẽ, kiêu bạc nhưng cũng đầy sự lãng mạn đa tình của một hồn thơ mang mạch đập sông Lam núi Hồng. Đọc thơ ông, người ta dễ nhận thấy ông là người chịu khó tìm tòi, luôn luôn đổi mới giọng điệu”* [28].

Trong bài viết Tôn lên vẻ đẹp cao quý của một nhà thơ tài năng của Cảnh Vũ, báo Công an nhân dân tháng 12/2015 có trích đăng ý kiến của nhà thơ Vũ Quân